

Eiropas Savienības tiesību aktu pārņemšanas un piemērošanas pārspilējumi Latvijā

Rīgā, 2006. gada 26. janvārī

© SIA “Eiropas Komunikācija”; kontakti - e-pasts: info@euco.lv; mob. tālr. 9346974

Problēmas uzstādījums – Eiropas Savienības prasību pārspilējumi nacionālajās tiesībās

- Latvijai ir saistošs Eiropas Savienības *acquis communautaire* (tiesību kopums) – aptuveni 97 000 lappušu apjomā.
- Parasti ES tiesības realizē dalībvalsts, tā, piemēram, nosaka:
  - pārvaldes organizāciju un atbildīgās iestādes,
  - procesuālos noteikumus un atbildības regulējumu.
- Direktīvas ievieš dalībvalsts, tā var brīvi izvēlēties direktīvu ieviešanas formu un līdzekļus.

Ne reti ES prasību “slogs” ir atkarīgs no pašas dalībvalsts rīcības adekvātuma.

Pētījuma mērķis – konstatēt pārspilējumus Eiropas Savienības prasību pārņemšanā Latvijā

Mērķa aprobežojumi:

- Pētītas tika ar tautsaimniecību saistītās jomas.
- Galvenā uzmanība tika veltīta tautsaimniecību bremzējošiem pārspilējumiem.

Papildus mērķi:

- Apkopot informāciju par pārspilējumu rašanās cēloņiem un iespējam tos novērst.
- Tautsaimniecības nozaru pārstāvošo NVO (asociāciju) aktivitātes un kompetences apzināšana un izvērtēšana.

Piebilde

- Ņemot vērā kopējo asociāciju aktivitāti, pētījuma mērķis tika sašaurināts. Pētījums skar tikai tās tautsaimniecības nozares, kuru pārstāvji vēlējas vai spēja sniegt informāciju.

Galvenais pētījuma uzdevums – informācijas iegūšana no asociācijām

Galvenā pētījuma uzdevuma pamatojums:

- Nav veikti līdzīgi pētījumi, tātad nav apkopotas informācijas par problēmu.
- Valsts pārvaldes iestādes šādu informāciju nesistematizē.
- Komersanti un to pārstāvji vislabāk zina komercdarbības neadekvātos ierobežojumus.
- Šādu problēmu risināšana ir nevalstiskā sektora (asociāciju) pastāvēšanas jēga, tātad tās būs motivētas sniegt nepieciešamo informāciju.

Citi pētījuma uzdevumi:

- Iegūtās informācijas tālāk sistematizēšana un secinājumu izdarīšana.
- Informācijas selektīva iegūšana no masu medijiem un citām personām (profesionāļiem, ierēdņiem, politiķiem).

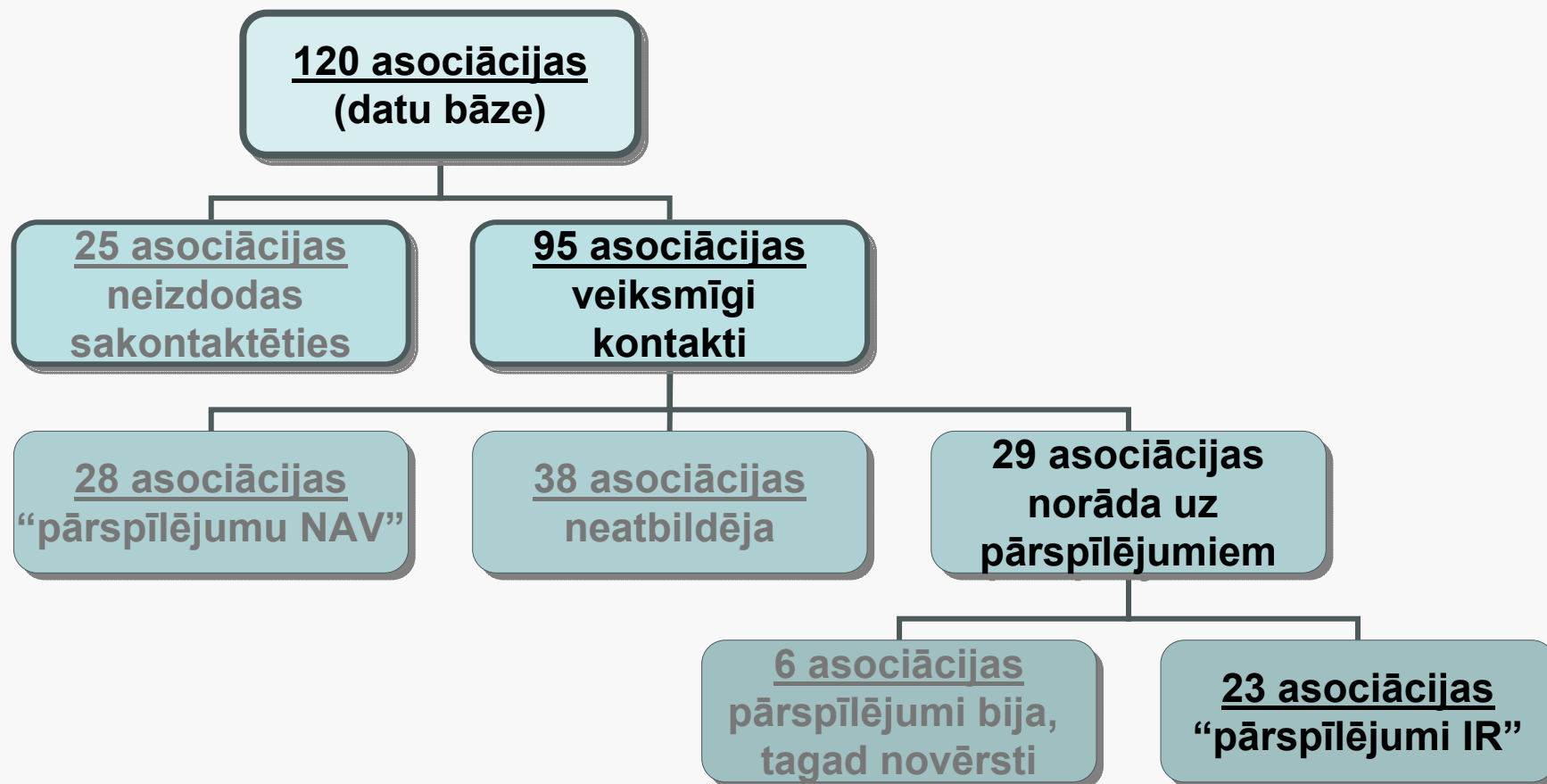
Pētījuma objekts – asociāciju sniegtā informācija

- Asociācijas apkopo kompetenci par konkrēto nozari.
- Biedri (komersanti) ir deleģējuši asociācijām savu interešu pārstāvību.
- Asociācijas rīcībā ir fakti par situāciju nozarē.

Informācijas iegūšanas metodes

- **Padziļinātās intervijas**
  - tikšanās ar asociāciju vadību.
- **Telefonintervijas**
  - asociāciju informētības un atsaucības noskaidrošana.
- **Anketas un vēstules**
  - konkrēti jautājumi par konkrētu problēmu.

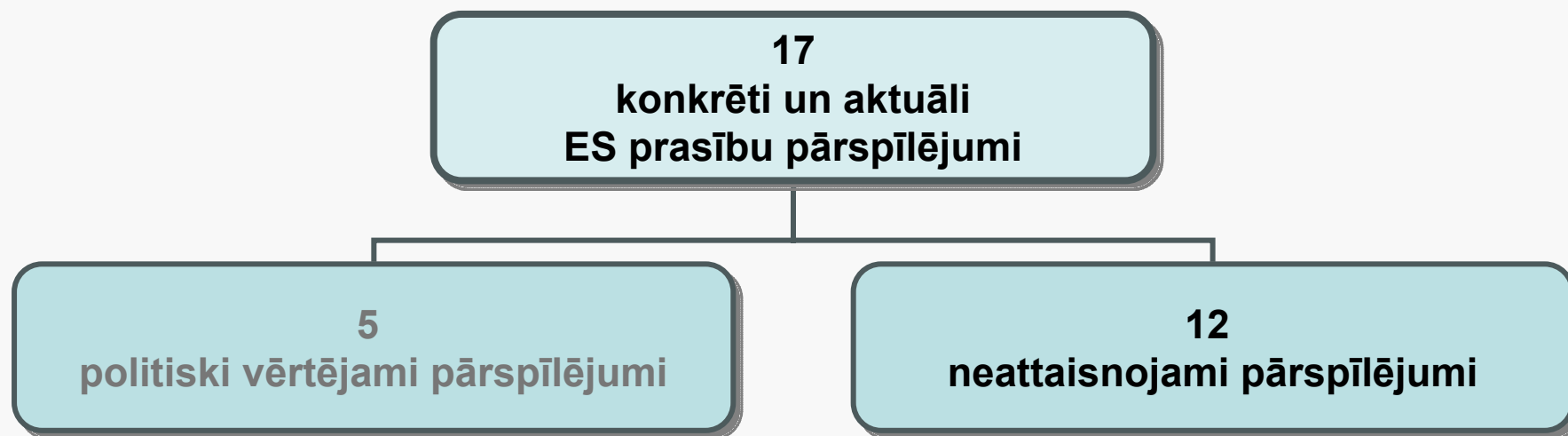
Asociāciju aptaujas rezultāti

Konstatētie pārspilējumi

Kopumā tika konstatēti 36 konkrēti potenciālie pārspilējumi.

- 8 no asociāciju minētajiem pārspilējumi, nav saistāmi ar ES prasībām.
- 7 pārspilējumi sadarbības ceļā jau bija veiksmīgi novērsti pirms pētījuma veikšanas.
- 4 pārspilējumi ir zaudējuši savu aktualitāti pētījuma laikā.

Politiski vērtējamie “pārspilējumi”

Pazīmes:

- komersanti vai to pārstāvji norāda uz tiem kā uz pārspilējumiem;
- šāda ES prasību stingrāka ieviešana ir progresīva un ilgtermiņā nepieciešama.

Piemērs -

- Prasība, lai līdz 2005. gada 31. decembrim biodegviela veidotu ne mazāk kā 2 procentus no kopējā tautsaimniecībā esošās transportam paredzētās degvielas daudzuma.

Direktīva ir noteikti tikai orientējoši mērķi, tāpēc valsts varēja ieviest mazāku proporciju. Tomēr prasība tika izpildīta veiksmīgi.

Biodegvielas likuma 4.panta 1. daļas 3. punkts:

[Ministru kabinets:] nosaka pasākumus, kuri nodrošinātu, lai līdz 2005.gada 31.decembrim biodegviela veidotu ne mazāk kā 2 procentus no kopējā tautsaimniecībā esošās transportam paredzētās degvielas daudzuma, bet līdz 2010.gada 31.decembrim — ne mazāk kā 5,75 procentus.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2003/30/EK par biodegvielas un citu atjaunojamo veidu degvielas izmantošanas veicināšanu transportā 3. pants 1. daļa:

a) Dalībvalstis nodrošina, lai to tirgū laistu biodegvielas un citu atjaunojamo veidu degvielas minimālo daudzumu, un tālab nosaka orientējošos valsts mērķus.

b) i) Šo mērķu kontrolskaitlis ir 2 % no visa tā benzīna un dīzeļdegvielas kopējās energoietilpības, kas transporta vajadzībām laisti to tirgū līdz 2005. gada 31. decembrim.

ii) šo mērķu kontrolskaitlis ir 5,75 % no visa tā benzīna un dīzeļdegvielas kopējās energoietilpības, kas transporta vajadzībām laisti to tirgū līdz 2010. gada 31. decembrim.

Eiropas Savienības regulējuma neattaisnojami pārspīlēta pārņemšana

Piemērs Nr. 1 –

elektroniskās naudas regulējums:

- Direktīvā ir noteikti priekšnoteikumi, pie kuriem e-naudas turētājs nevar prasīt nelielu e-naudas summu atlīdzināšanu.
- Kredītiestāžu likumā nav pārņemti direktīvas nosacījumi.

Direktīvas ietvertā norma bija jāpārņem, jo pašreizējais regulējums var radīt nesamērīgus tēriņus elektroniskās naudas emitentiem.

Kredītiestāžu likuma 72.1 panta 2. daļa:

Pēc klienta pieprasījuma kredītiestādei ir pienākums atpirkt no klienta elektronisko naudu, izmaksājot elektroniskās naudas nominālvērtībai atbilstošu summu.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/46/EK (2000. gada 18. septembris) par elektroniskās naudas iestāžu darbības sākšanu, veikšanu un konsultatīvu uzraudzību 3. pants (Atlīdzināšanas iespējamība):

1. Elektroniskās naudas turētājs tās derīguma laikā var lūgt emitentu atmaksāt šo naudu par nominālo vērtību monētās vai banknotēs vai ar naudas pārvedumu bez maksas, izņemot izdevumus, kas noteikti kā nepieciešami šīs operācijas veikšanai.
2. Emitenta un naudas turētāja līgumā skaidri norāda atlīdzināšanas nosacījumus.
3. Līgumā var noteikt atlīdzināšanas minimālo lielumu. Šis lielums nedrīkst pārsniegt EUR 10.

Eiropas Savienības regulējuma neattaisnojami pārspīlēta pārņemšana II

Piemērs Nr. 2 – patērētāju tiesības prasīt preču apmaiņu:

- Direktīvā ir noteikts, ka patērētājs var prasīt, lai pārdevējs apmaina neatbilstošo preci pret ekvivalentu preci, **ja vien tas nav nesamērīgi**.
- Patērētāju aizsardzības likums samērīguma nosacījumu nepārņem.

Šāds regulējums var radīt ievērojamus zaudējumus tirgotājiem, kuri pārdod augstas pievienotās vērtības produktus ar lielu sākotnējo amortizāciju – sadzīves elektrotehniku, automobiļus.

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 28. panta (Patērētāja tiesības, ja viņam pārdota vai nodota lietošanā līguma noteikumiem neatbilstoša prece) 1. daļa:

(1) Patērētājs, kuram pārdota vai nodota lietošanā līguma noteikumiem neatbilstoša prece, ir tiesīgs pieprasīt, lai ražotājs vai pārdevējs veic vienu no šādām darbībām:

- 1) attiecīgi samazina preces cenu;
- 2) bez atlīdzības novērš preces neatbilstību līguma noteikumiem vai atlīdzina patērētājam izdevumus par neatbilstības novēršanu;
- 3) apmaina preci pret tādu pašu vai ekvivalentu preci, ar kuru būtu nodrošināta atbilstība līguma noteikumiem;
- 4) atceļ līgumu un atmaksā patērētājam par preci samaksāto naudas summu.

Eiropas Parlamenta un Padomes 1999. gada 25. maija Direktīva 1999/44/EC

par dažiem patēriņa preču tirdzniecības aspektiem un saistītajām garantijām 3. panta 3. daļa:

Pirmkārt patērētājs var prasīt, lai pārdevējs salabo preces, vai arī viņš var prasīt, lai pārdevējs tās nomaina, abos gadījumos bez maksas, ja vien tas nav neiespējami vai nesamērīgi.

Līdzekļi uzskata par nesamērīgiem, ja tas nosaka pārdevējam izmaksas, kas salīdzinājumā ar alternatīvo līdzekli ir nepamatotas, ņemot vērā:

- vērtību, kāda precēm būtu, ja nebūtu neatbilstības,
  - neatbilstības nozīmīgumu, un
- vai alternatīvo līdzekli varētu izmantot, nesagādājot ievērojamas neērtības patērētājam.

Nesamērīgs regulējums, ko Eiropas Savienība neprasa

Piemērs -

pārtikas nozare ir regulēta ar neskaitāmām ES regulām un direktīvām, tomēr nevienā nav noteikts, tas, ko prasa MK noteikumi, - atbildīgiem darbiniekiem, kurš strādā ar pārtiku, būs nepieciešama profesionālā izglītība pārtikas jomā.

14.06.2005. MK noteikumi nr. 409 „Pārtikas aprītē nodarbināto personu profesionālās kvalifikācijas prasības”

1. Noteikumi nosaka pārtikas aprītē nodarbināto personu (turpmāk – darbinieks) profesionālās kvalifikācijas prasības, kvalifikācijas iegūšanas kārtību un uzraudzību.

2. Noteikumi neattiecas uz:

2.1. primāro ražošanu, augu valsts izcelsmes produktu pirmapstrādi un ieguvu;

2.2. pārtikas transportēšanu, pārvietošanu pāri valsts robežai, pārtikas ražošanu mājās apstākļos, vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību (izņemot šo noteikumu 6. un 8.punktu).

4. Darbiniekam atbilstoši veicamajam darbam nepieciešams šāds profesionālās kvalifikācijas līmenis:

4.4. ceturtais kvalifikācijas līmenis – darbiniekam, kurš atbilstoši kompetencei veic sarežģītu izpildītāja darbu kādā pārtikas aprites posmā, organizē un vada citu speciālistu darbu, strādā ar konkrētām ražošanas tehnoloģijām, veic kvalitātes vadību un kontroli;

4.5. piektais kvalifikācijas līmenis – darbiniekam, kuram ir teorētiskās zināšanas pārtikas produktu un dzērienu ražošanā un kas atbilstoši kompetencei vada pārtikas produktu un dzērienu ražošanas tehnoloģiskos procesus, tehnoloģiskās iekārtas, kvalitātes vadības sistēmas pamatprincipu ieviešanu uzņēmumā, nodrošina nekaitīgas pārtikas ražošanu, vada, plāno, organizē pārtikas produktu un dzērienu ražošanu un kvalitātes kontroli visos ražošanas procesa posmos, nodrošina nodarbinātā personāla saskaņotu darbību, organizē un veicina jaunu produktu izstrādi un ieviešanu ražošanā.

5. Ja darbinieks ieņem amatu atbilstoši ceturtajam un piektajam pro-fesionālās kvalifikācijas līmenim, viņam ir nepieciešama profesionālā izglītība pārtikas nozarē.

13. Šo noteikumu 5.punkts stājas spēkā ar 2007.gada 1.janvāri.

Prasība ir nesamērīga ar mērķi - nodrošināt kvalitatīvas un cilvēka veselībai, dzīvībai un videi nekaitīgas pārtikas apriti.

Pārspilēta piemērošana

And The Winer Is - PVD

.. sūdzības vismaz no 8 asociācijām (3 saistītas ar tranzītu un pārvadātājiem, 2 ar tūrismu, 3 ar lauksaimniecību un zivsaimniecību).

Daži piemēri:

- Lašu zvejas aizliegums (nu jau atcelts).
- PVD noliktavu nepieciešamība pārtikas tranzīta kravām.
- Regulāras maksas par ūdens pārbaudi krāna ūdenim, kas jau ir pārbaudīts.
- "Piekasīšanās" līdz pēdējam sīkumam (mērot pat izlietnes augstumu).

**Inspektoru iecienītākā atsauce esot:
"Tā prasa Eiropas Savienība!"**

Tiesību pārspilējumi ir!

- ne tikai saistībā ar Eiropas Savienības prasību ieviešanu

- Pārspilēta regulējuma problēma pastāv un kļūs arvien aktuālāka.
- Tiesību inflācijas draudi.
- Nepieciešama katra jauna regulējuma vajadzības izvērtēšana pēc būtības.
- NVO -- „sabiedrības sargsuņa” funkcija.

Princips: Ja nevar argumentēti pārlicināt, ka regulējums nepieciešams, tad tas nav nepieciešams!

Vai Eiropas Savienība vienmēr ir vainīga pie apgrūtināšām prasībām?

- Tiesību aktu izstrādātāji un piemērotāji atsaucas uz ES prasībām nevietā.
- Tiek producēts vainīgā tēls - Eiropas Savienība.
- Atgādinām:
  - ES daļu savas politikas realizē direktīvu veidā, tātad pašai dalībvalstij tās ir jāievieš ar saviem tiesību aktiem un procedūrām.
  - Arī ES regulas un citus ES tiesību aktus realizē pati dalībvalsts.
  - ES nav kompetence iejaukties, tā sauktajos, rezidentu diskriminācijas gadījumos.
- Tātad, atsaucoties uz Eiropas Savienību, vietējās institūcijas var forsēt sev izdevīgus pārspilējumus.

Šādi pārspilējumi būtu labojami pēc to apzināšanas; šajā jomā īpaša loma būtu nevalstiskajam sektoram.

“Pārspilējumu autori” – nacionālās institūcijas un amatpersonas

Pārspilējumu rašanās iemesli:

- Zināšanu vai informācijas trūkums;
- Izpratnes trūkums - nespēja domāt liberāla tirgus kategorijās; lojalitātes trūkums pret saviem līdzpilsoņiem, kurus regulē;
- Pārcentība - savas funkcijas pārvērtēšana; nespēja uztvert regulējamo jautājumu kopsakarības;
- Ļaunprātība - savtīgas intereses, nolaidība, iespējams, arī korupcija, krāpšana, darbošanās kāda noteikta finanšu grupējuma interesēm.

Tomēr šādus pārspilējumus, kas varētu arī tik izplatīti ar ES “zīmolu”, var likvidēt ar sabiedriskās domas palīdzību, argumentētām diskusijām un savas pozīcijas skaidrošanu kā tas jau ne vienu reizi vien asociācijām un citām NVO ir izdevies.

Piemērošanas pārspilējumi – to novēršana

Darbi, kas būtu jāveic valstij:

- Administratīvās procesa efektivitāte un ātrums (īpaši tiesā).
- Atbildības sfēru nodalīšana pārvaldē.
- Skaidra ierēdņu atbildība.
- Uzraugošo institūcija pārorientēšanās no pastāvīgas kontroles uz risku analīzi un darbu ar operatīvu informāciju.

Asociāciju loma šādu pārspilējumu novēršanā:

- Asociāciju konsolidēšanās, apvienību veidošana, to solidaritāte.
- Asociāciju profesionalitāte un konsekvence.
- Rīcības plānveidība; gan politisku, gan ekonomisku, gan juridisku, gan sabiedrisko attiecību instrumentu pareiza un efektīva lietošana.

Asociāciju darbs – labie piemēri, ne tik labie piemēri ...

- **Asociāciju attieksme, aktivitāte, kompetence -- ļoti atšķirīga.**
- **Pietiekoši aktīvas, kompetentas un lielas asociācijas veiksmīgi ietekmē lēmumu pieņemšanas procedūru.**
- **Asociāciju darba pozitīvie piemēri:**
  - 1) piedalās konsultatīvajās padomēs, tādējādi ietekmējot lēmumu pieņemšanas procesu;
  - 2) izsaka savu viedokli par tiesību aktu projektu atbildīgajām institūcijām (tas tiekot pilnībā vai daļēji ņemts vērā);
  - 3) sniedz iebildumus un izsaka protestus par spēkā esošām tiesību normām atbildīgajai institūcijai, piedalās labojumu izstrādāšanā.
- **Asociāciju darba ne tik pozitīvi piemēri:**
  - 1) ir situācijas, kad strādājot ar konkrētu jautājumu, tiek izteikta vispārēja neapmierinātība;
  - 2) nekompetenta, neadekvāta un emocionāla sūdzību rakstīšana un gaušanās, nerisīnot problēmu pēc būtības.

Secinājumi

Par pārspilējumiem –

starp vēlamo un traucējošo ir šaura robeža – kompetence.

Par pārspilējumu novēršanu –

ieredņu un asociāciju kompetence radītu priekšnoteikumus savstarpējai un līdztiesīgai sadarbībai, kas ļautu novērst traucējošo un panākt vēlamo rezultātu.

Ierosinājumi

Institūcijām –

nepadoties varas kompleksam, uzklausīt un ņemt vērā nevalstiskā sektora teikto!

Asociācijām –

vairot kompetenci, aktīvi iesaistīties, pieprasīt savas tiesības; aktīvāk apkopot savu biedru rīcībā esošo informāciju un dalīties ar to!